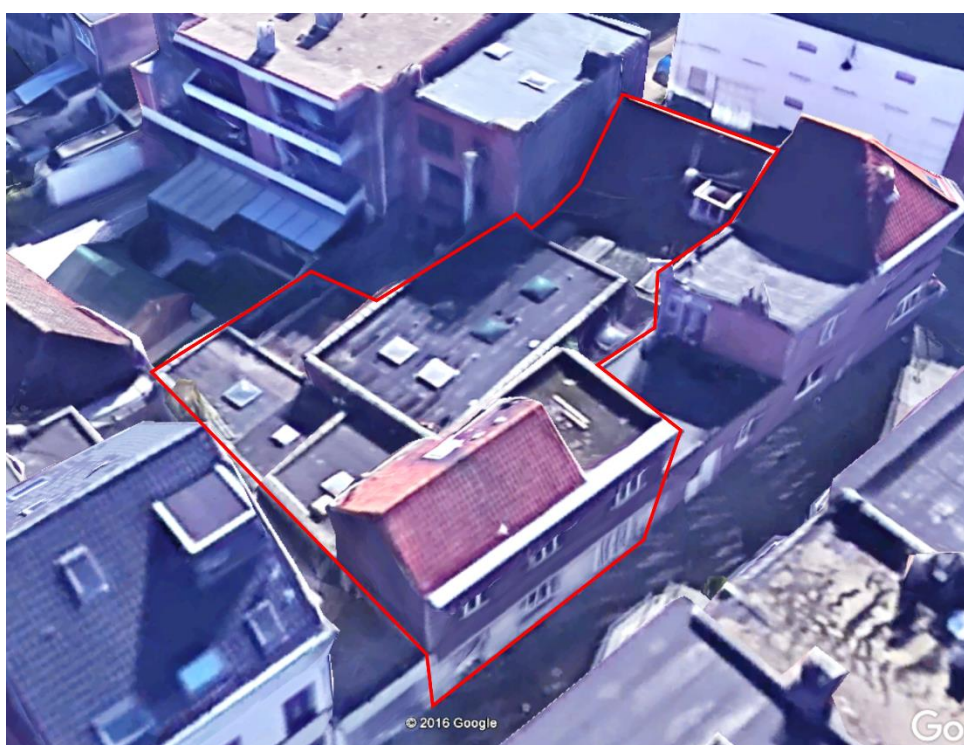

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Vilvoorde, Ridderstraat - Kruisboogschuttersstraat

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

2016L292

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2017-05/ wettelijk depot: D/2017/12654/05
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Vilvoorde, Ridderstraat – Kruisboogschuttersstraat, Archeologienota met uitgesteld onderzoek, verslag van de resultaten van het bureauonderzoek, HAAST-rapport 2017-05, Bree, D/2017/12654/05

© 2016 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

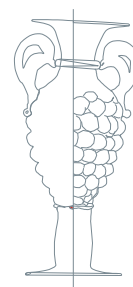
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/05

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Het terrein in 3D gereconstrueerd op Google Earth (©)

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	8
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	9
5. Onderzoeksstrategie en -methode	10
6. Onderzoekstechnieken	11
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	12
8. Lijst met afbeeldingen	12
9. Bibliografie	13

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2016L292

Nummer wettelijk depot: D/2017/12654/05

Naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg,
OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

Naam en adres van de opdrachtgever: Bouwen en Milieu, Hasseltsesteenweg
2 3800 Sint-Truiden, BTW BE 0450 751 179 - T +32 (0) 11 69 11 66 - Dhr Filip
Vautmans, filip@bouwenenmilieu.be

Locatiegegevens:

provincie: Vlaams-Brabant

gemeente: Vilvoorde

deelgemeente: Vilvoorde

adres: Ridderstraat – Kruisboogschuttersstraat (centrum van de
stad)

toponiem: Vilvoorde-centrum

bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

Nr	X	Y
1	154202.799	179808.800
2	154197.920	179789.585
3	154207.641	179785.896
4	154211.774	179796.287
5	154217.915	179793.784
6	154224.516	179808.429
7	154209.089	179818.382

Afbeelding1: Bounding Box

Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt in het centrum van de stad Vilvoorde en omvat volgende percelen: Vilvoorde afdeling 2 sectie D percelen 781k (63,76m²), 777k (148,38 m²), 777L (106,87 m²) en 776d. De totale terreinoppervlakte bedraagt 4 are 11 ca.

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Het projectgebied, maar 392,18 m² groot (3,18 are) wordt gevat door het onroerend erfgoeddecreet aangezien het gesitueerd is binnen de afgebakende zone Vilvoorde historische kern.

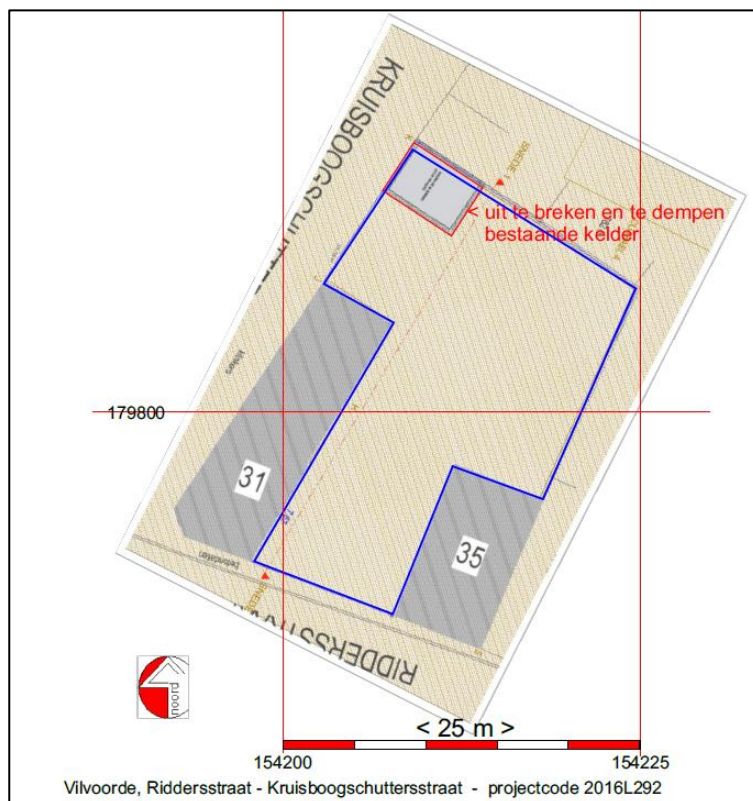
De projectontwikkelaars gaan pas samen met de bouwvergunning een sloopvergunning aanvragen en de sloop van de bestaande gebouwen zal en kan pas uitgevoerd worden als heel het traject van bouwaanvraag inclusief behandeling van bezwaarschriften en eventuele beroepen doorlopen is.

Uitgesteld vooronderzoek: Vooronderzoek met ingreep in de bodem is **juridisch onwenselijk: de vergunningsaanvrager verkeert in juridische onzekerheid omtrent de bouwaanvraag.** Keuze voor het uitgesteld traject = keuze van de aanvrager van de vergunning.

Voor het archeologisch veldonderzoek is het noodzaak de bestaande gebouwen, die quasi de volledige percelen omvatten, af te breken. De gebouwen mogen gesloopt tot op maaiveld niveau. Het opruimen van de verhardingen en het verder uitbreken van funderingen en vloeren van de bestaande gebouwen moet gebeuren onder toezicht van een archeoloog teneinde zo weinig mogelijk archeologische sporen te vernielen of zelfs vernietigen.

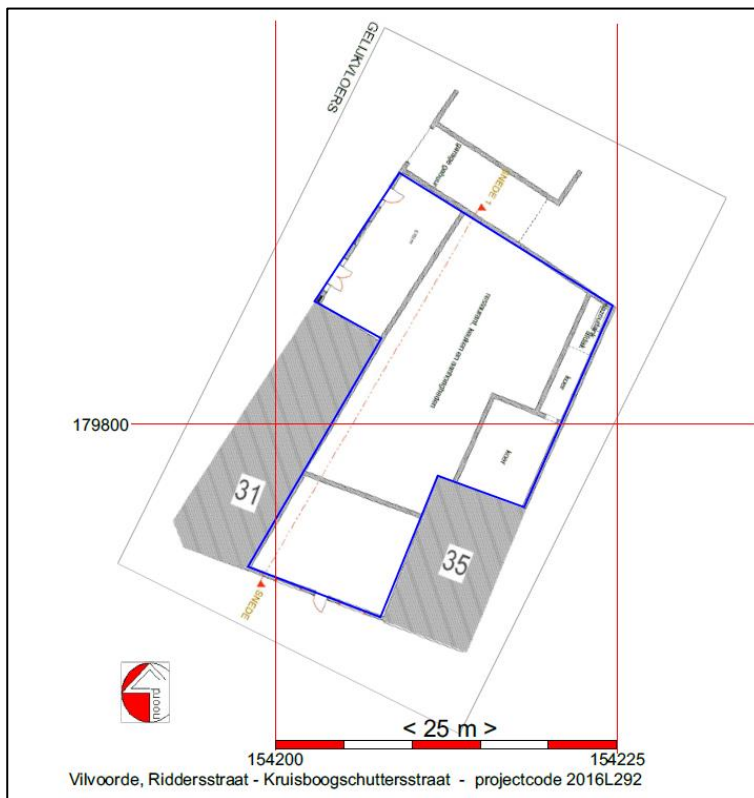
Archeologisch veldwerk op het terrein kan pas uitgevoerd worden na het verkrijgen van een sloopvergunning voor de bestaande gebouwen. Derhalve is uitstel van archeologisch veldwerk zowel juridisch als economisch gerechtvaardigd

3.1. De geplande werken

De geplande werken omvatten twee fasen: fase 1 is de volledige sloop van de bestaande gebouwen en uitbraak van de bestaande funderingen en kelder aan de Kruisboogschuttersstraat. Het na de uitbraak van de kelder ontstane gat zal gedempt worden.

Afbeelding 3: opmeting bestaande toestand kelders

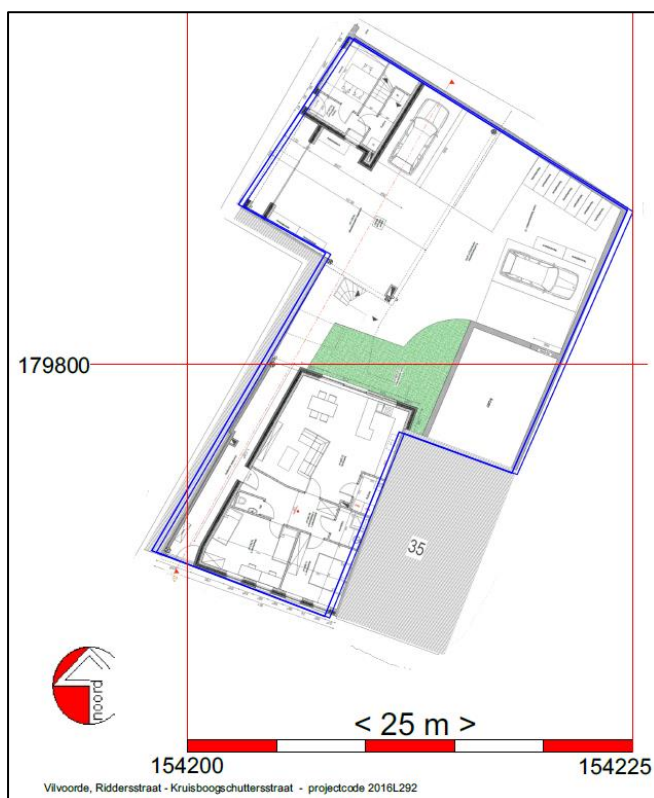
Afbeelding 4: opmeting bestaande toestand gelijkvloers

Afbeelding 5: rioleringsplan: blauw is hemelwater, groen huishoudelijk afvalwater, rood toiletwater (fecaal afvalwater).

Voor de nieuwbouw worden geen kelders gegraven, enkel funderingssleuven en sleuven voor de aan- en afvoer van nutsvoorzieningen (gas, elektriciteit en water) en afvoer van afvalwater via een gescheiden afvoerstelsel. Aan de Kruisboogschuttersstraat zal een ondergrondse, ronde hemelwaterput voorzien worden van 10.000 liter. De put heeft een diameter van 3,40 m en een diepte van 1,10 m. De bodem van deze put zal ongeveer op 1,30 m diepte onder het vloerpeil worden aangezet.

De rioleringen, waterleiding en nutsleiding worden onder de vloeren van het gelijkvloers gelegd op vorstvrije diepte.

Afbeelding 6: funderingsplan van de nieuwbouw.

Aangezien op het terrein nog geen geotechnisch onderzoek kon uitgevoerd worden is de exacte wijze van funderen nog niet vastgelegd. Vermoedelijk zal er een onderschoeiing moeten gebeuren van de aangelanden en zullen de fundering misschien aangezet moeten worden op pijlers. In elk geval zal door de afbraak van de bestaande gebouwen en het uitbreken van bestaande funderingen, vloeren en rioleringen/afvoeren/nutsleidingen tenminste een deel van et mogelijk ongeschonden bodemarchief verstoord worden. Op dit ogenblik kan immers niet ingeschat worden wat exact de impact van de bestaande gebouwen op het bodemarchief is geweest.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het heeft er alle schijn van dat het bodemarchief slechts matig geroerd is in het verleden. Aan de Ridderstraat staat ons inzien nog steeds hetzelfde pand zoals het in de 19de eeuw bestond. We hebben de indruk dat vooral aan de achterzijde van dit pand verschillende bouwfases hebben plaatsgevonden door het bouwen van een achterbouw rond 1890, die een paar keer verbouwd werd om in 1964 helemaal afgebroken te worden en vervangen door een feestzaal.

Er zijn op deze percelen geen kelders gebouwd. Enkel het bouwen en slopen en herbouwen heeft gezorgd voor een mogelijk minimale verstoring van de ondergrond/bodemarchief.

Anders is het aan de zijde van de Kruisboogschuttersstraat. Daar is de helft van het bestaande gebouw onderkelderd. Aangezien dat gebouw dateert uit 1956, wanneer twee kleine percelen worden samengevoegd, is de kans groot dat de kelder van een ouder gebouw herbruikt werd. Dat gebouw dateert uit 1919; eerder kan bijna niet aangezien de Kruisboogschuttersstraat pas eind 19de eeuw wordt aangelegd (mutatieschets uit 1890 is de eerste kadastrale schets waarop de weg en de straatnaam staan aangeduid).

Het feit dat de ondergrond weinig geroerd lijkt te zijn biedt een grote kans op kennisvermeerdering wat betreft de ontwikkeling en geschiedenis van de Vilvoordse stadskern. Temeer omdat de bestaande gebouwen op de percelen 777L en 777k nooit onderkelderd werden en – wat betreft perceel 777k - pas na 1850 bebouwd. Voorheen was het een tuin.

Tuinen bieden soms allerlei aanwijzingen voor ambachtelijke nijverheid binnen een stadskern, maar, door de mogelijke aanwezigheid van beerputten kan ook veel geleerd worden over de socio-economische situatie en ontwikkeling van de stad en haar bewoners.

4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Doel van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) is de detectie van sites met bodemsporen. Dit kunnen nederzettingssporen zijn, sporen bodemgebruik, brandkuilen, beerputten, waterputten, paalkuilen, houtbouw, baksteenbouw, natuursteenbouw, ... specifieke (ambachtelijke) antropogene gebruiksdoeleinden van het terrein binnen het projectgebied.

b. Te beantwoorden onderzoeksvragen

Doel van het stratigrafisch onderzoek is een eerste archeologische evaluatie van het terrein. Er dienen aanbevelingen te worden geformuleerd naar vervolgonderzoek en –strategie toe. Minimaal volgende onderzoeksvragen dienen te beantwoord worden:

- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?
- Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek, rekening houdend met het hoge grondwaterpeil?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende putten heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten?
- Uit welke periode dateren de vondsten?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Zijn er post/laatmiddeleeuwse kelders aanwezig?
- Zijn er één of meerdere vloeren in deze kelders?
- Is er onder de kelders nog archeologisch erfgoed aanwezig?
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?
- Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?

Het doel van de proefsleuven is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een aard(bodem)kundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen?
- Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzetten, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
 - Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
 - Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Wat is de te volgen strategie bij een vervolgonderzoek?

5. Onderzoeksstrategie en -methode

Proefsleuven / Proefputten: we adviseren om het terrein verder te onderzoeken doormiddel van drie stratigrafische proefputten van 4 m² groot (2 x 2 m) en minstens te graven tot 30 cm in de ongeroerde C-horizont. We opteren voor het aanleggen van proefputten gespreid over het terrein na afbraak van de bestaande gebouwen om het terrein volledig in te kunnen schatten op haar archeologische waarde en om een duidelijk beeld van de stratigrafische complexiteit van het terrein te krijgen. Mogelijk worden daarbij restanten/delen van beerputten, waterputten, afvalkuilen of andere sporen aangesneden. De proefputten worden laagsgewijs uitgegraven waarbij elk aangelegd vlak apart wordt geregistreerd (gefotografeerd en ingetekend op schaal 1/20ste). Nadat bepaald kan worden op basis van de vastgestelde stratigrafische opbouw van het terrein hoeveel archeologische niveaus op het terrein bewaard zijn, worden de proefputten uitgebreid tot proefsleuven, 2 in totaal, van 2 m breed en terreindekkend zoals aangegeven op afbeelding 7, waarbij enkel het eerste, meest recente, archeologisch vlak wordt vrijgelegd.

Aan de Markt wordt de eerste proefput binnen de contouren van de oudste bebouwing aan de Ridderstraat aangelegd (proefput 1 op afbeelding 7) en de tweede in het verlengde van de eerste, net achter de voormalige bebouwing (bijgebouw zoals aangeduid op de mutatieschetsen tot en met 1931), proefput 2 op afbeelding 7, aangezien de stratigrafische complexiteit binnen woonstructuren erg kan verschillen met de stratigrafische bodemopbouw buiten bebouwde zones.

Aan de kruisboogschuttersstraat wordt één proefput aangelegd, op afbeelding 7 aangeduid als “proefput 3”, buiten de bestaande kelder.

Randvoorwaarden

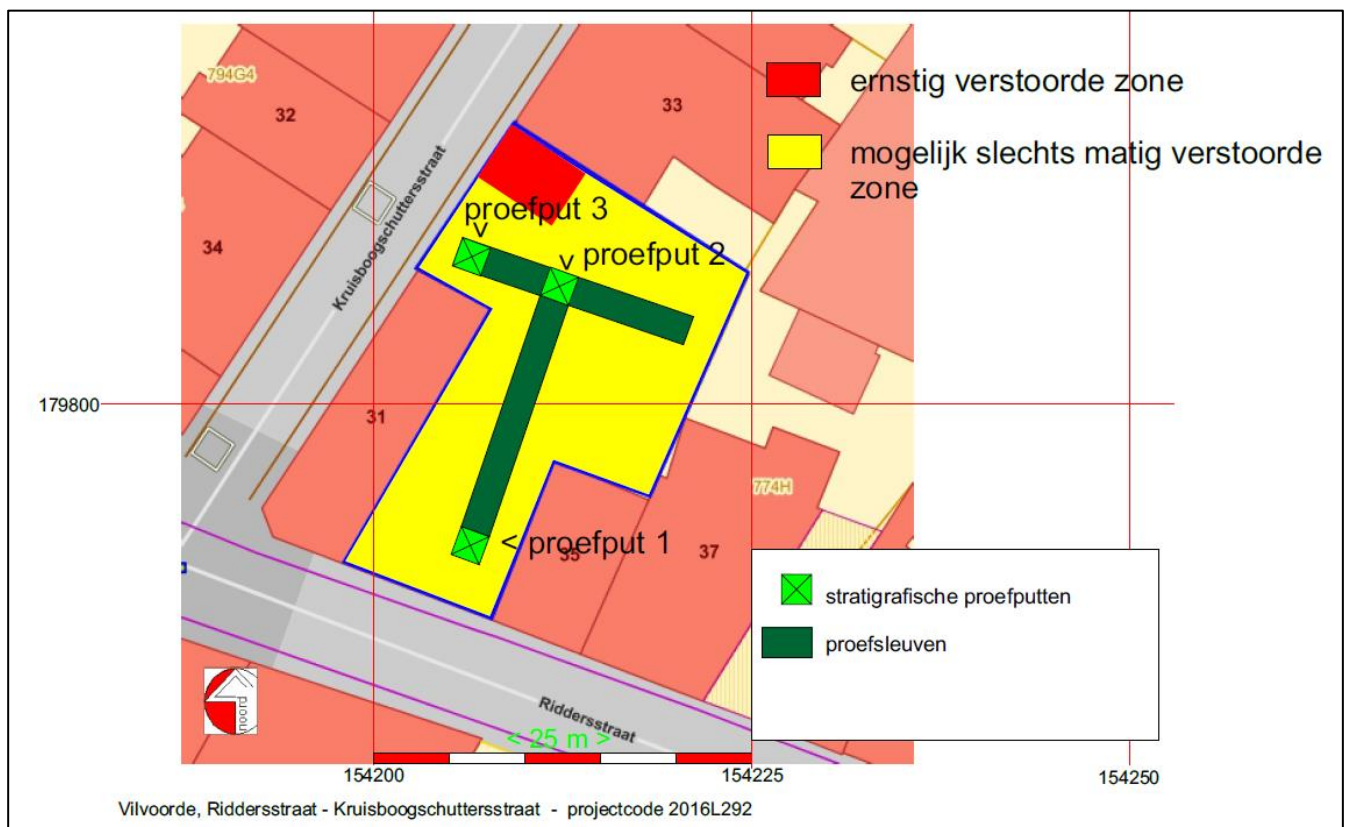
Voor de proefputten gemaakt kunnen worden dienen uiteraard de bestaande gebouwen gesloopt. Dit mag tot op maaiveldniveau. Vanaf het moment dat vloeren uitgebroken worden dient dit te gebeuren onder begeleiding en toezicht van een archeoloog om te voorkomen dat waardevolle sporen verloren gaan.

Het resultaat van de stratigrafische proefputten en proefsleuven bepaalt de verder te volgen strategie in het archeologisch traject.

Het eventueel niet-uitvoeren van verder onderzoek is niet aan de orde aangezien er gekozen wordt om het terrein eerst te onderzoeken op haar stratigrafische complexiteit om op die manier het vervolgtraject van het archeologisch onderzoek te kunnen bepalen.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer er sporen worden aangetroffen die het stedelijk karakter van het projectgebied bevestigen, als de complexiteit van de stratigrafie kan vastgelegd worden en op die manier de verder te volgen strategie kan vastgelegd worden in een archeologisch traject en er een mogelijkheid is om voor een deel de evolutie van de stad op socio-economisch vlak / ambachtelijk / bouwkundig te evalueren.

6. Onderzoekstechnieken

Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefputten

Van alle profielkolommen en archeologische vlakken zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De proefputten en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, proefputnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de **metaaldetector** een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de proefputten en -sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek of een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

8. Lijst met afbeeldingen

Afbeelding 1: Bounding Box

Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2016

Afbeelding 3: opmeting bestaande toestand kelders

Afbeelding 4: opmeting bestaande toestand gelijkvloers

Afbeelding 5: rioleringsplan: blauw is hemelwater, groen huishoudelijk afvalwater, rood toiletafvoeren (fecaal afvalwater).

Afbeelding 6: funderingsplan van de nieuwbouw

Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefsleuven.

9. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>